

מאתר האש

פסקי הלכות ודברות קודש ממרץ בעל השביבי אש שליט"א

פרשת תרומה תש"פ

מאור העינין שביבי אש על התורה

בענין מצות בניית המשכן והמקדש ובתי כנסיות

בענין קדושת בית הכנסת ומקום הפתח והבימה

הנה מצינו ד"ועשו לי מקדש" מייתי הרמב"ם ריש הלכות בית הבחירה יל- פותא דחייבים לבנות בית מקדש מוכן להקריב בו ולעלות אליו לרגלים. ובסמ"ג מייתי קרא אחרינא והיה המקום אשר יבחר ה' אלוקיכם בו לשכן שמו שם, שמה תביאו וגו', ועיין בכסף משנה שם, דלכן נקט הסמ"ג קרא אחריתי משום דההוא קרא ד"ועשו לי מקדש" במשכן שבמדבר איירי. [וראה בדברינו להלן בפרשת ויקהל אם מקדש ומשכן חד הוא]. והרמב"ם לא ניחא ליה בהאי קרא דמייתי הסמ"ג משום דקרא כתיב בדרך סיפור דברים בעלמא ולא בדרך ציווי, עיי"ש, והנה דעת הרמב"ם שם דעיקר חובת בניין המקדש הוא לצורך העבודה והעליה לרגל, וכן כתב בספה"מ מצוה כ' שציונו לבנות בית עבודה, בו יהיה "ההקרה והבערת האש תמיד ואיליו תהיה ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל שנה".

אמנם מדברי הרמב"ם ר"פ תרומה מבואר שעיקר המצוה היא שיהא מקום מיוחד להשראת השכינה. ובאמת מצינו ברמב"ם עה"ת ר"פ פקודי המשכן היה מכונה משכן העדות ע"ש העיקר שבו שהיו בו לוחות העדות. אמנם רש"י פירש להורות ולעדות שנמחל להם לישראל חטא העגל. וכנראה דהרמב"ם אזיל בשי" טת רש"י ואיהו נמי מפרש לה הכי, אך הרמב"ם אזיל לשיטתו וכנ"ל, ומצאתי באמות להדיא כדברי הרמב"ם במדרש רבה פרשת ויקהל: "בשעה שאמר הקב"ה למשה שיעשה המשכן, אמר בצלאל מה המשכן הזה, אמר לו: שישרה הקב"ה שכינתו בתוכו ומלמד לישראל תורה וכו', שאנו עושין את המשכן אנו עושים את הארון וכו'", עכ"ל המדרש, הרי נתבאר להדיא לכאורה דעיקרו ותכנו הפנימי של המשכן הוא מקום השראת השכינה ואשר משם תצא תורה לכל ישראל, ומצינו למימר דהיינו דוקא במשכן, אבל בבתי המקדש מודה הרמב"ם לרמב"ם דעיקר הבית נועד לעבודת הקרבנות, ולא נראתה השכינה שם ללמד תורה למשה ולהורות את חוקי ה' ותורותיו, אלא שבלשכת הגזית היה מקום מושב הסנהדרין שמשם היתה הוראה יוצאת לכל ישראל. [ועיין היטב ברבינו חננאל מכות דף יא. אהא דשערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה], ואולי אפשר לומר דבהא פליגי נמי הרמב"ם והרמב"ם בספר המצוות דנחלקו אם מצות הבניה הוי חדא מצוה עם כלי המשכן, או שאין הכלים בכלל המצוה, דלהרמב"ם שהעיקר המטרה הוא למען העבודה פשוט דכל הכלים הם חלק בלתי נפרד ממנה, אבל להרמב"ם עיקר המטרה היא להשראת השכינה, אלא שנצטוו גם לעשות בו עבודות הקודש ולזה בעינן את הכלים.

אלא דאיהו סבירא ליה דהכלים נכללים בגוף העבודה בעצמותה, כגון, מנורה במצות ההדלקה, מזבח הקטורת במצות ההקטרה וכהנה, איברא דנהי דלהרמב"ם אין הכלים מצוה באנפי נפשיהו, מכל מקום לדעתו הארון נמנה במנין בפני עצמו וכמבואר להדיא בדברות קדשו שם. והנה הרמב"ם לשיטתו אית ליה דאף הארון הוא מכלי המקדש ואין בו דין מיוחד בפני עצמו. אבל הרמב"ם אית ליה דבדואי הוא נדון כעיקר בפני עצמו, ויתירה מזו דהרי לדידיה כל עיקרו של המשכן הוא משום חובת עשיית הארון והנחתו בתוכו, ודו"ק. ועיין היטב בלב שמח על ספה"מ להר"מ וכן בכלי חמדה פרשת ויקהל.

ועיין בזה בקובץ בירורים - שביבי אש סי' צ"ז, אמנם נראה לענ"ד דמצינן למימר דהקצות נמי מודה בעיקרן של דברים דאית להו קדושה כהק"ד ש ולא פליגי אלא לענין זכיה וקנין, דאיהו סבירא ליה דמצד קנין ובעלות קניו החצר לבני העיר והכפר ולכן דינה לענין קניני חצר ויד ככל נכסי הדיוט וכי חצר השותפין דיינינן להו, אבל באמת שפיר מצינן למימר דחיל עליהו דין קדושה מן התורה או מדבריהם וכנ"ל, ועדיין הדברים טעונים בירו, ונראה להוסיף עוד דאיכא למימר דבאמת חלוק הוא הקדש מבית הכנסת, דבה קדש הרי דין הממון נמי הוי לגבוה ובעלות ההקדש היא הגורמת לח" לות הקדושה ולכן אף עצי הקדש ושארי חפצי הקדש תלושים דהויין ממון גבוה נמי חיל עליהו קדושה, אבל בית הכנסת דהוי ממון הדיוט לא התפיסו דיני קדושה אלא על בתי כנסיות בלבד ולא על הדברים התלוי שים ומיושבת קושית הח"ס הנ"ל על המהר"ם פאדואה ודו"ק היטב.

פסק הלכה

בענין סעודת שבת במיני תרגימא ושכחת הזכרת רצה

נהג מצינו לבעל הקה"י בברכות סי' כ"ה שכתב לחדש שאם אכל בשבת בצפרא פת הבאה בכיסנין לפני הסעודה, ובירך אחריה ולאחר מכן אכל את סעודת השבת יתכן דבאכילת מיני התרגימא יצא כבר ידי חובת הסעודה, דהרי פת הבאה בכיסנין בעיקרה דין פת לה אלא שהקילו בה חכמים מפני שאין דרך לקבוע עליה, וכיון דנפיק בה חובת סעודה שניה ממילא הסעודה שלאחריה היא הסעודה השלישית ואם שכח בה רצה אינו חייב לחזור ולברך וכדאמרן בשו"ע או"ח סי' קפ"ח דרך בשני סעודות ראשונות אם שכח חוזר ומברך, עכ"ד.

והלום ראיתי במוריה, שבט תש"פ, דמייתי רבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א שאביו בעל הקה"י אמר לו שמרן החזו"א הסכים לזה, ומיהו הוסיף שם דהיינו דוקא אם הזכיר רצה במעין ג' לאחר אכילת הפת הבאה בכיסנין, והיינו דאם שכח מלהזכיר במעין ג' הזכיר רת שבת אז חוזר לברך ברכת המזון לאחר הסעודה השניה אם שכח בה הזכרת רצה, ומש"מ עם מזה דאם בפועל לא הזכיר במעין ג' של שבת ישתנה הדין ויצטרך לחזור בשכחת רצה גם בסעודה שלאחריה אף שהיא הסעודה השלישית, ברם זה תימא לענ"ד, דאטו נימא דאם שכח להזכיר רצה בסעודה ראשונה או שניה וזכר לאחר שכבר עבר שיעור עיכול דהוי מעוות שלא יוכל לתקון, האם בכה"ג נימא דאם שכח בסעודה ג' לומר רצה יהא חייב לחזור ולברך כיון דלא הזכיר פעמיים בברכת המזון הזכרת שבת וצע"ט, דלפום ריהטא פשוט דהזכרה נקבעה חובה באותה ברכת המזון שמברך על שני הסעודות הראשונות ואם שכח ואינו יכול להשלים ולתקן אין לו תקנה, וההזכרה בסעודה ג' אינה תשלומין למה שהחסיר בראשונות. והאם נאמר דאם שכח גם בסעודה ג' יתחייב לאכול עוד סעודה כדי להשלים את ההזכרה. [ומלבד זה יש לעיין מדוע לא נימא לפ"י דיתחייב לחזור ולברך מעין ג' אם שכח רצה כיון דבה הוא מקיים את האכילה החיובית סעודת השבת, וצ"ע].

והנה בעיקר הדבר יש לדון הרי מצוות צריכות כוונה והרי פשוט וברור דאין האדם מתכוון לצאת ידי חובת סעודת שבת בעת אכילת פת הבאה בכסנין ובודאי דעתו היא לצאת ידי חובת הסעודה כשיסעוד לאחר מכן את הסעודה בפת גמור. ונראה לכאורה דאינהו סברי דכיון דחובת הסעודה אינה אלא מצוה מדבריהם ובמצוה דרבנן העלה כבר המג"א בסי' ס' דאינן צריכות כוונה. ומיהו דעת הגר"א היא דאף מצוות דרבנן צריכות כוונה. [ובדעת המ"ב אין הדברים מחוורים וכבר כתבתי בזה במקו"א בס"ד], וצריך לומר לכאורה דלענין סעודת שבת מצוין למימר דלכו"ע יוצא גם בלי כוונה דהרי נתבאר בכמה דוכתי דדעת רבותינו הראשונים דבגוויי דהאדם נהנה מן האכילה נפיק ידי מצוה אפילו בלי כוונה וכגון גבי אכילת מצה וכמבואר בר"ן פ"ג ד"ר"ה ובמ"מ פ"ו מצוה והכי נקטינן להלכה בשו"ע או"ח סי' תע"ה ועוד, ומעתה מצוין למימר שפיר דאף סעודת שבת להא דמייא וכיון דנהנה מאכילת הפת הבאה בכסנין שפיר נפיק ידי חובת מצות הסעודה אף בלא כוונה. [ולפ"י ריהטא הדברים ק"ו דאם במצה שאין התנאה חלק מהמצוה א"פ"ה סי' בה א"כ בסעודת שבת דעיקר המצוה היא העונג וההנאה בודאי דמתי התנאה אף ללא כוונה], ונראה לפ"י דהוא הדין אם לא נתכוון לצאת ידי חובת מצות לחם משנה בשבת נמי נפיק ידי חובתו, ואפילו לשיטת הט"ז בשו"ע או"ח סי' תרפ"א דסבירא ליה דחובת לחם משנה היא מן התורה נמי שפיר נפיק ידי חובתיה ללא כוונה מהך טעמא דאמרן דכיון שנהנה מן האכילה הוי כמאן דנתכוון, ומיהו נראה לענ"ד בזה, דהרי זה פשוט לכאורה דאפילו אי נפיק ידי חובתו ללא כוונה אבל אם נתכוון להי' דיא כוונה הפכית פשיטא דלא יצא ידי חובת המצוה, ומעתה נראה לענ"ד דמצוין למימר דאיכא אומדנא דמוכח שבודאי אינו רוצה לצאת במיני תרגימא את חובת הסעודה, דהרי כבוד יום עדיף מכבוד לילה ובודאי ניחא ליה לקיים את מצות הסעודה בהידור בדגים ובשר וחמין כדרך האוכלים את סעודת השבת, והוי כאנן סהדי דאינו הפץ לצאת את המצוה בדיעבד שלא בהידור.

ועיין היטב בשו"ת שבט הלוי ח"א סי' נ"ז דפסיקא ליה מילתא דאינו יוצא במיני תרגימא אלא בסעודה שלישית ולא בסעודה ראשונה ושניה, עיי"ה. ועוד הובא שם משמיה דמרן החזו"א דאם שכח רצה בסעודה השניה יוכל לסמוך על הזכרת רצה בסעודה שלישית והיינו דסבירא ליה דאין ההזכרה חלק מאותו ברכת המזון בדוקא, אלא העיקר שבמשך יום השבת יוזכר בברכת המזון הזכרת השבת פעמיים וכעין מה שהבאנו לעיל משמו והערנו על כך, ויעויין היטב מה שכתבתי בס"ד עוד להעיר בדברי החזו"א בשו"ת שביבי אש או"ח ח"ב סי' מ"ד והבאנו שם מדברי הר"מ קליערס בספר מורשת משה, בחידושי או"ח בסוף הספר, שכתב להדיא לא כן, עיי"ה.

במד"ש עה"פ ויקחו לי תרומה, יש לך מקח ומי שמכרו נמכר עימו, אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם תורת, משל למלך שהיה לו בת יחידה בא אחד מהשרים ונשאה ביקש לילך לארצו וליקח את אשתו אמר לו, בתי שנתתי לך יחידית היא להפרד ממנה איני יכול, אבל לומר לך לא תיטול איני יכול כיוון שהיא אשתך, אבל בכל מקום שאתם הולכים השאירו לי מקום להיות שם, כך אמר הקב"ה לישראל אתם מקבלים את התורה לפרוש ממנה איני יכול קוב"ה ואורייתא חד הוא, לומר לכם אל תקחהו איני יכול, אלא במקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי ואדור בתוכה שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כלומר השי"ת מבקש מבניו השאירו לי מקום ביניכם לדור שם, צריך להוסיף שבזמן שביהמ"ק היה קיים היה הקב"ה משרה שכנינו שם אבל היום שאין ביהמ"ק קיים איך נאמר שישרה השי"ת שכנינו עלינו,

אלא י"ל שכל אחד מישראל שלומד ומתעסק עם התורה"ק הרי הוא בחזקת בית ונותן מקום להשראת השכינה לדור שמה, היכל ה' היכל ה' המה הקב"ה אינו מפסיק את השראתו ובכל מקום תורה שם מניח לעצמו מקום השראת השכינה, וזה גם ועשו לי משכן ושכנתי בתוכם, לדורות ולא רק בזמן שביהמ"ק קיים, זה חיזוק גדול לנו בזמנינו שנמצאים בגלות מצרים ויודעים שכל יהודי הוא בבחינת משכן ומקום להשראת השכינה, ויחשוב האדם הקב"ה השאיר אותנו בגלות רחוק ממנו מנחם משיב נפשי, אבל בשעה שלומד תורה אז מרגיש קרבת אלוקים לי טוב שכל אדם שלומד תורה הקב"ה נמצא אצלו, חז"ל אומרים כל היושב ושונה הקב"ה יושב ושונה כנגדו, יומם יצווה ה' חסדו ובלילה שירה עימי תפילה לקל חיי, יהודי צריך לדעת שלא יכול לעזות את התורה אפי' אם מרגיש לפעמים חשכות ומתגלגל בעולם ריקני צריך לדעת שהשי"ת אינו זז ממנו כל עוד שלומד תורה ולכן אפי' במצב של נפילה אז ימשיך ללמוד וירגיש את הקרבת אלוקים, אנו עומדים בסוף ימי השובבים זה הזמן להטהר ולקדש בקדושתך עליונה וצריך לדעת שאם אין תורה נדחת השראת השכינה ובעת שלומד תורה הוא מזדכך ולכל בשרו מרפא ועולה מזדרגות גבוהות בתרה ועבודת ה'.

יעזור השי"ת שנזכה לקדשינו וטהרינו בקדושתך עליונה, ונחך לחזק התורה ברמ"ח ושס"ה, ונזכה עם זה להיות מדור להשראת השכינה ושכנתי בתוך כל אחד ואחד ונזכה לועשו לי מקדש האמיתית בבנין ביהמ"ק במהרה בימינו אמן

תשיית לראשו עטרת פז
להרה"ג חיים אלטר בנימין וויס שליט"א
כריא פארק
על שעמד בכור הבבאן על כל ד חלקי שו"ע
אצל מרן הגאב"ד שליט"א
ונתעטר בעטרה דין דין להורות הלכה בישראל
ע"פ הדרכתו ומחוננו של מרן הגאב"ד שליט"א

ברכת מזל טבא לידינו הנכבדים
הרה"ר יהודה מאיר זיבלד הי"ו - בני ברק
לרגל שמחת הכנס בנו נ"ו
לעול תורה ומצוות

הרה"ר משה בערקאוויטש הי"ו - פלעטבוש
לרגל הולדת הבת למזל"ט

לתרומות והנצחות ניתן לפנות
לטל: 058-3238947
או לדוא"ל: SHVIVIASH@GMAIL.COM
לקבלת הגיליון מידי שבוע
ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל
SHVIVIASH@GMAIL.COM

בית הוראה שערי הוראה
זמני פתיחת בית הוראה בראשות הגאב"ד
בין השעות 9:00 - 14:30
בשאר שעות היממה יושבים חברי הבר"צ
מענה טלפוני 24 שעות ביממה: 03-6161616
בית הוראה לעניני רפואה
03-6148000 או 03-6161616 שלוחה 3

ניתן לשלוח שאלות
למרן הגאב"ד שליט"א
בפקס: 0722-60-63-61
לקביעת תורים וקבלת קהל
03-6161616 שלוחה 4